

To Cite This Article: Erbay, M. and Ulusoy, S. (2021). Sences in the Interiors: An Example of Entrance Spaces at Hospitals. *Journal of Interior Design and Academy*, 1(2), 62-81.

DOI: 10.53463/inda.2021vol1iss2pp62-81

Submitted: 21/09/2021

Revised: 21/11/2021

Accepted: 28/11/2021

SENCE IN THE INTERIOR: AN EXAMPLE OF ENTRANCE SPACES AT HOSPITALS

İç Mekânda Duyular: Hastane Giriş Mekânı Örneği

Muteber ERBAY¹, Serenay ULUSOY²

Öz

Mimari bir yapının duyular aracılığı ile algılanması görme ile başlar. Ancak yapı ve iç mekân arasındaki ilk ilişki giriş mekânı ile kurulur. Giriş mekânları sadece görme ile değil diğer duyularla da algılanabilir ve kullanıcı belleğinde izler bırakabilir. Örneğin bir konser salonunu işitme duyusu, bir restoran koklama duyusu üzerinde bıraktığı izlerle hatırlanabilir. Bu çalışmada iç mekânda duyu kavramını incelemek için öncelikle mimaride duyu kavramı ele alınmış, daha sonra giriş mekânlarının önemi ve mekânın duyularla nasıl algılanabileceği üzerinde durulmuş, son bölümde de iç mekânda duyular kavramı, bir sağlık yapısının giriş mekânı özelinde incelenmiştir. Örnek olarak seçilen sağlık yapısı İstanbul Memorial Bahçelievler Hastanesi'dir. Bu amaçla hastane yönetimi ve proje ekibi ile iletişime geçilmiş, alan ziyaretleri yapılarak alınan izin çerçevesinde fotoğraflanmıştır. Çalışmada giriş mekânı tasarımının, görme, dokunma, işitme, koklama ve tatma duyularına nasıl hitap ettiği; konsept, ışık, renk, malzeme, mobilya, sanatsal öğeler, enstalasyonlar gibi tasarımsal ve yapısal özellikleri bağlamında ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda incelenen örnek üzerinden genel tasarım ilkelerine varılmaya çalışılmış, iç mekânda duyulara hitap edebilecek tasarımsal araçların neler olabileceği üzerinde durulmuştur. Ayrıca iç mekânın duyular ile nasıl algılanabileceği üzerinden de çıkarımlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Duyular ve mimari, etkili giriş, giriş mekânları, hastane girişi, Memorial sağlık grubu

Abstract

Perception of an architectural structure through the senses begins with seeing. However, the entrance spaces, which are the first spaces that the building establishes a relationship with, are perceived not only by sight but also by other senses and can leave traces in the memory of the user. For example, the sense of hearing a concert hall can be remembered by the traces it leaves on the sense of smell of a restaurant. In this study, in order to examine the concept of sense in the interior space, firstly the concept of sense in architecture was discussed, then the importance of entrance spaces and how the space could be perceived by the senses were emphasized, and in the last section, the concept of senses in the interior was examined specifically for the entrance space of a health building. The health structure chosen as an example is İstanbul Memorial Bahçelievler Hospital. In the study, how the design of the entrance space appeals to the senses of sight, touch, hearing, smell and taste; concept, light, color, material, furniture, artistic elements, installations are discussed in the context of their design and structural features. The general design principles were tried to be reached through the sample examined as a result of the employee, and the design tools that should be able to appeal to the senses of the interior space were emphasized. In addition, inferences have been made on how the interior can be perceived by the senses.

Keywords: Senses and architecture, effective entrance, entrance spaces, hospital entrance, Memorial health group

¹ **Correspondence to:** Assoc. Prof. Dr., Karadeniz Technical University, Trabzon, merbay@ktu.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-8649-4069

² Res. Assist., Maltepe University, İstanbul, serenayulusoy@maltepe.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-3264-1019

1. GİRİŞ

İnsanın fiziksel ihtiyaçlarının yanı sıra duyuşal ihtiyaçları da vardır. Fiziksel ihtiyaçlar benzer özellikler gösterirken duyuşal ihtiyaçlar değişkendir. İnsandan insana farklılaşan haz ve güzellik kavramları, duyuşlarla algılanan dünya ile doğru orantılıdır (Salvan, 1999). Bu anlamda i mekânda da estetik açıdan haz alınması duyuşlarla ilişkilidir. Çünkü bir i mekâna ilk kez girildiğinde mekân duyuşlarla algılanır ve görülen bir nesne, duyuşan bir müzik, koklanan bir koku ile akılda kalır ya da hiç fark edilmeden sıradanlaşır. Mekânın algılanması süreci, mimarlık ve iç mimarlık alanı dışında insan psikolojisi ve hareketlerini inceleyen birçok disiplin için üzerinde durulan temel konular arasında yer almaktadır. İnsan ve mekân arasında duyuşlarla kurulan ilişkinin biçimi tasarımcılar için önemli veriler içermektedir. Bu ilişki mekân üzerinden incelendiğinde, mekân ögelerini işlevden bağımsız olarak ele almak ve insanların algılama araçları olan duyuşları ile ilişkilendirmek gerekmektedir. Aslında insan çevresini duyuşları ile algılar (Nalbantoğlu, 1997). Aynı şey sanat, mimari ve i mekân için de geçerlidir. ymen Gr (1998) bu durumu bütünlük duyuşu ile açıklamakta, bir eseri parçadan bütüne zihinde canlandırırken duyuşların bir sonucu olduğundan bahsetmektedir. Örneğin bir camii bütün olarak hatırlanabilir ancak kubbesiyle ya da bir süslemesi ile akılda kalabilir. Aynı şekilde bir fırın da orada pişen özel bir yiyeceğin kokusuyla hatırlanabilir ya da sokakta duyuşan bir ekmek kokusu yakınlardaki bir fırının varlığını çağrıştırabilir. Gombrich (1983) bu durumu güzellik ya da estetiğin duyuşlara bağlı bir olgu olması ile açıklamaktadır. Kant'ın estetik teorisinde de estetik, duyuşlarla ve algılanan hazla ilişkilendirilmiştir (Akcan, 1994). Yani kullanıcının bir mekânı hatırlaması, güzel ya da estetik bulması, o mekndan haz alması duyuşları ile ilişkilidir.

Mekânda özellikle duyuşlara hizmet etmek amacıyla oluşturulan i mekân tasarımları ve bu tasarımların kullanıcıda uyardığı duyuşlar bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında kullanıcı, duyuş, mekân ve giriş meknlarına yönelik yapılan literatür taraması ve gözlemler sonucunda alan çalışması için uygun bulunarak seçilen örnek mekânın kullanıcının duyuşlarıyla ilişkisini incelemek ve düzeyini belirlemek amaçlanmıştır. Giriş mekânı örneğinin seçilme nedeni ise yapı ile i mekân arasındaki ilk algılanan yer olmasıdır. Bu nedenle çalışmada mekân, giriş mekânı, duyuşal algılama ve kullanıcı gereksinimleri üzerine literatür taramaları yapılmıştır. Mekânsal olarak değerlendirilmesi gereken kriterleri barındıran İstanbül Memorial Bahçelievler hastanesi örnek mekân olarak seçilmiş ve bu mekânda yer alan kullanıcı ile ilişkili mekânsal ögeler gözlemlenmiştir. Yapılan gözlemler neticesinde mekânın kullanıcı algısına ve duyuşlarına yönelik özellikleri tespit edilmiştir. Bu tespit mimari yapıların i mekân tasarımlarında kullanıcıların duyuşlarına yönelik geliştirilen tasarımların mekâna katkısını belirlemek ve insan-

mekân ilişkisindeki rolünü vurgulamak açısından önemlidir. Sonuç olarak mimari planlamada giriş mekânına ait plan şemasının formunun, malzeme seçimlerinin, tercih edilen donatıların ve tasarım öğelerinin tümünün insan mekân ilişkisini doğrudan sağlayan etkili parametreler olarak insan duyularına ve algılarına hitap eden özellikler barındırdığı gözlemlenmiştir.

2. MİMARİDE DUYU KAVRAMI

Duyu, insanların ve hayvanların, çevrelerini anlamlandırmak için kullandığı çevresel uyaranlar ile harekete geçen görme, işitme, koklama, dokunma ve tatma organlarına ait algılama yeteneğidir. Günel (2006), duyu organları tarafından iletilen işlenmemiş bilgiyi duyu olarak tanımlamaktadır. Bu anlamda duyuların fiziksel gerçeklerle doğrudan bir ilişkisi yoktur (Sennett, 1999). Kullanıcının mekân ile ilişkisi bu duyu organları ve mekânların bu duyulara hitap eden özellikleri aracılığıyla sağlanmaktadır (Erkan Yazıcı ve Çakıcı Alp, 2017). Kullanıcının mekân ile ilişkisi kullanıcı gereksinimlerini sağlamak için kurulması gereken bir bağıdır. İnsan gereksinimleri olarak bilinen fizyolojik, toplumsal ve psikolojik gereksinimler, mekân düzenlemelerinde mekânın kullanıcısı açısından değerlendirildiğinde kullanıcı gereksinimleri olarak adlandırılmaktadır (Arcan ve Evcı, 1987). Mekân düzenlemesinde fizyolojik gereksinimler ve onları karşılayan mekân donanımları belirli materyaller ile sağlanabilmektedir. Bu materyaller genellikle mekânsal gereksinimlere yönelik işlevsel çözümlerin karşılığı olup kullanıcının ergonomik şartlara uygun olarak mekânı aktif kullanması ve şekillendirmesini sağlamaktadır. Ancak mimaride duyu ile algılama devreye girdiğinde kullanıcı gereksinimlerini sağlamak açısından bu mekân donanımlarının bir bölümü kısmen, bir bölümü ise tamamen yetersiz kalmaktadır. Çünkü mekân kullanıcılarının bulundukları yerdeki konfor koşulları kullanıcıların doğrudan duyuşsal algılamaları ile ilgilidir (Şenkal Sezer, 2015). Bu nedenle mekân tasarımında duyuların uyarılma ve algılanma biçimini dikkate almak oldukça önemlidir. Mekânın kalitesi ihtiyaçlara cevap verme gücü ile ölçülmekte olup kullanıcı bu cevapları duyuları ile aramaktadır (Çakır, 2012).

Fizyolojik gereksinimlerden ısısal gereksinimler, işitsel gereksinimler, görsel gereksinimler ve sağlık gereksinimleri; psiko-sosyal gereksinimlerden mahremiyet, davranışsal gereksinimler, estetik gereksinimler ve toplumsal gereksinimler farklı duyular ile algılama gerektiren gereksinimler olarak ifade edilebilmektedir. Kullanıcıların psikolojik gereksinimlerini karşılayabilmek için, algılama-davranış sürecini bilmek gerekmektedir (Günel, 2006). Bu açıdan mekânın tüm özellikleri ve kullanıcının tüm duyuları mekân kalitesini belirlemek açısından önemli parametrelerdir. Kullanıcı mekânı deneyimlerken duyuşsal algılamasını bir sağlık problemi söz konusu olmadığı sürece sürekli olarak durduramamaktadır. Bu açıdan mekânın tüm duyuları ile dengeli ve olumlu ilişki sağlaması hem mekân hem de kullanıcı açısından oldukça önemlidir.

Mekân ile ilişki kurabilen kullanıcı dâhil olmayla mekânı sahiplenir, mekâna duyarsızlaşmaz, aksine onunla bütünleşir (Ellialtıoğlu, 2007). Mekânın beş duyu ile etkileşim halinde olduğunu ve duyuşsal bir deneyim alanı içerdiğini belirten Pallasmaa'ya göre duyular arasındaki aktarımlar mekân deneyimini artırmaktadır (Gümüş, 2019). Bu da ancak duyuların tasarıma ve algılamaya dâhil olması ile olur.

Mimari anlamda en yaygın uyarılan duyu görme duyusu olup renk, ışık, denge, ritim, oran, orantı gibi birçok tasarım ilkesi ve ögesi tarafından uyarılmaktadır. Buna rağmen görme duyusu her zaman açık ve tetikte olan bir duyu değildir. Odaklanabilen veya engellenebilen bir duyudur. Ancak işitme duyusu daima açık ve uyarılara karşı savunmasızdır ve bu nedenle mekân deneyiminde oldukça etkilidir (Eroğlu, 2018). Yapının fiziksel özellikleri tarafından en çok uyarılan bir başka duyu ise dokunma duyusudur. Pallasmaa'ya (2018) göre dokunma duyusu sayesinde mekân kullanıcısı temas ettiği yüzeyin dokusunu, yoğunluğunu, sıcaklığını ve hatta ağırlığını dahi algılayabilmektedir. Mimarlık disiplininde oldukça az rastlandığı söylenebilecek olan tatma duyusu ise diğer duyular ile arasındaki hassas bağlar sayesinde duyuşsal aktarımlar ile uyarılabilmektedir. Renk kullanımı veya ince detaylar, mekânı deneyimleyen kişilerin tatma duyusunu uyarmaktadır (Pallasmaa, 2018). Kullanıcı algısına etkisi olan son duyu olarak koku, mekân konusunda bellekte en kalıcı etkiye ve anıya sahip uyarandır (Pallasmaa, 2018). Günümüzde mekân tasarımlarına dâhil edilme oranı oldukça artan koku faktörü tasarım sürecinin ve mekânın bir parçası olarak hem mekân bütünlüğü hem de insan mekân ilişkisinin etkili bağlayıcılarından biridir.

Mekân kullanıcısı mekânın mimarının ilettiği mesajı önce duyumsar, algılar, yorumlar, belleğine kaydeder, üzerinde düşünür, daha önceki deneyimleri ile karşılaştırır ve bu yolla elde ettiği değerlendirmeler sonucu tepkide bulunur (Günel, 2006). Mimar yalnızca çağımızın görüntü ve imaj üretme çabasına takılıp kalmamalı, çok yönlü düşünebilmeli ve görsel dışında işitsel, yazınsal, sanatsal tüm üretimlerle ilişki kurarak algı dünyasına yönelik tüm anlamları anlamaya çalışmalıdır (Aydınlı, 2015). Mimar işaretler sistemi içerisinde bilgi ve haber vericisi olarak bu bilgi ve haberlerin alıcısı olan mekân kullanıcısına değerlendirilmek üzere iletim yapar (Aksoy, 1972). Mimari bir yapı taşıdığı ve aktardığı anlam ile bir ilişki kurarak herhangi bir nesne olmaktan çıkmaktadır (Erarslan, 2014).

Duyuların yapı ve mekân ile olan ilişkisinin önemi birçok farklı kültür ve coğrafyada keşfedilmiş olup, farklı mimarlık akımları ve felsefeler ile ilişkilendirildiği bilinmektedir. Mimarlıkta duyuları ön plana alan tasarım yaklaşımları ve tasarımcılar bulunmaktadır. Örneğin Zumthor mekânı duyuşsal çağrışımlarla deneyimletmeyi ön planda tutmaktadır (Özel, 2017). Çünkü O'na göre mekân tasarımı doğrudan duyulara dayanmakta ve duyuları harekete geçirmek için kurgulanmaktadır. Kendi

tanımıyla mekânla kurulan ilişkiyi güçlendirecek olan bu dokuz etken; mimari beden, malzeme uyumluluğu, mekânın sesi, mekânın ısısı, nesneler, sakinlik ve cazibe dengesi, içerisi ve dışarısı arasındaki gerilim, samimiyet seviyesi ve nesnelerin sahip olduğu ışıktır. (Kesin, 2020; Öktem Erkartal & Öktem, 2015).

Duyulara ilişkin en yaygın bilinen tasarım öğretilerinden biri de Feng Shui felsefesidir. İnsan ve mekân arasındaki enerji akışını sağlamayı ve düzenlemeyi amaçlayan Çin öğretisinin adı rüzgâr ve su anlamına gelmektedir ("Feng Şui", 2021; Koyuncu, 2012). Çevremizdeki eşyalar ile aramızda sürekli bir iletişim olduğunu savunan felsefe, elementler ile objeler arasında ilişki kurmaktadır. Koyuncu (2012)'ya göre kurulan bu ilişki ile mekândaki nesneler bağlantılı oldukları elementlerin insan bedeni ve ruhundaki karşılığına yönelik etkilerde bulunmaktadır. Benzer şekilde nesnelerin biçimleri, yönleri, renkleri ve dokuları da Feng Shui felsefesinde duyularda tetiklediği etkiler ile kullanıcı algısına yönelik öneriler barındırmaktadır.

Ruhsal ve zihinsel olarak iyileşme ve iyi kalma halini hedefleyen bütünsel sağlık yaklaşımı Well-being de mekânsal öğelere önem veren ve insan mekân ilişkisinin insan psikolojisine etkisini dikkate alan felsefelerden biridir. Mekân donanımı olarak biyofilik tasarımı ve biyofilik tasarım içerisinde yer alan 14 kriteri yalnızca iç mekânda değil şehir planlaması ölçeğinde dahi ele almaktadır (Erkmen, 2019).

Kusurlu güzelliği kabul eden ve benimseyen Japon felsefesi Wabi Sabi'de mekânsal boyutta parametreleri olan felsefelerden biridir. Wabi Sabi felsefesini benimsemiş birçok kişi için kişisel alanlarında dekorasyon önerileri getirilmektedir. Genellikle mekânlarda geri dönüştürülmüş, onarılmış, kusurlu fakat sevilen ve beğenilen ürünlerin kullanılması, ahşap ve doğal dokunuşlu nesnelerin tercih edilmesi, doğal görüntüleri ve özellikleriyle canlı bitkilerin mekânda kullanılması gibi kullanıcının duyularına yönelik düzenlemeler önerilmektedir (Akyüz, 2019).

Görüldüğü gibi mimaride duyu kavramı çok farklı bakış açıları ile alınabilmektedir. Mimari bir yapıda iç mekâna ait duyuları harekete geçiren ilk temas noktası ise giriş mekânlarıdır. Bu nedenle mimari yapıda mekân, giriş mekânı ve mekânın duyularla algılanması daha detaylı bir açıklanmaya ihtiyaç duymaktadır

3. MİMARİ YAPIDA MEKÂN, GİRİŞ MEKÂNİ VE MEKÂNIN DUYULARLA ALGILANMASI

Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü'nde Hasol (2012) mekânı; insanı fiziksel çevreden belirli ölçüde ayıran, içerisinde oluşturduğu sınırlandırılmış boşlukta kullanıcının algı ve izlenimine açık eylem

alanı, yaratılan ortam olarak tanımlamaktadır. Taşçı (2014) ise mekânı; toplumsal iletişimin gerçekleştiği, geçirgenliğin sağlandığı ve fiziksel olarak erişimin herkes tarafından sağlanabildiği yer olarak tanımlamaktadır. Mekân; kullanıcılar tarafından duyular aracılığıyla algılanan, deneyimlenen ve hissedilebilen bir yerdir (Aslan Dinçay, 2019). Bu açıdan bakıldığında mekânın fiziksel bütünlüğü ve kullanıcı ile ilişkisi dikkat çekmektedir. Kullanıcı davranışlarının şekillenmesinde mimari mekân oldukça güçlü bir etkidir ve kullanıcılar üzerinde kalıcı etkiler bırakmaktadır. (Roth, 2006; Gezgini ve İralı, 2017). Mekânın oluşturulması ve sınırlandırılması süreci kullanıcılar göz önünde bulundurularak ilerletilmeli ve mekân kullanıcıları ile bir bütün olarak algılanıp değerlendirilmelidir. Mimarlık ve iç mimarlık disiplinleri için ortak amaç, kullanıcıların fiziksel ve psikolojik gereksinimlerine cevap vermek, mutlu ve sağlıklı olabilecekleri koşulları sağlamaktır (Arcan ve Evci, 1987; Taşçı, 2014).

Psikoloji alanındaki bilimsel gelişmeler mekân algısında da farklılaşmalara neden olmakta ve mekân olayın arka planında yer almanın ötesinde kullanıcısının ruhsal dünyası ve mekânla kurduğu ilişkiye göre şekillenmektedir (Taşçı, 2014). Kullanıcı ile mekân ilişkisinin sağlanması mekânın ve kullanıcının bir bütün olarak kabul edilmesini sağlamaktadır. Mekân çoğunlukla yalnızca fiziksel olarak var olan bir yerin ötesine geçmektedir. Bu durum Lefebvre (2008) tarafından fiziksel mekân ile algılanan mekân arasında olarak yorumlanmış bir temsili mekân ile ifade edilmektedir. Bu yönüyle temsili mekân soyut ve somutu iç içe almakta ve bu karmaya mimari yapı kadar kullanıcı da algıları ve duyuları ile dâhil olmaktadır. Böylece mekân, kullanıcısını ve onun iç dünyasını açık eden detaylar içermektedir (Taşçı, 2014).

Mimari yapı, temelde eylem alanlarının bir araya gelerek oluşturduğu bir bütündür ve önceden tanımlanmış programlar çerçevesinde tasarlanır (Sennett, 1999). Her hangi bir eylem alanı tek başına tüm mekâna yayılabileceği gibi tek mekânda birden fazla eylem alanı ile karşılaşmak da mümkündür. Birden fazla mekâna sahip olan bir mimari yapıda, eylem alanlarındaki işlevlere uygun olarak gruplandırılmış yapı bölümleri bulunmaktadır.

Yapıların ortak bölümlerinden olan giriş mekânları; mekâna girişi, çıkışı, mekânlar arasındaki ilişkiyi ve geçişi sağlayan alandır (Arcan ve Evci, 1987). Bulunduğu konum ve üstlendiği görev itibarıyla ara mekân ve hizmet alanı rolü üstlenen giriş mekânları çok sayıda kullanıcıya hitap eden kamusal alanlarda yapının iç mekânına dair ilk ve en etkili izlenimi sağlamaktadır. Yapının iç mekânının kullanıcı ile ilk temasını sağladığı için özellikle bazı işlevlerde ticari kaygı ve kullanıcı memnuniyetine yönelik hassasiyeti bulunan mekânlarda taşıdıkları önem nedeniyle özel olarak tasarlanmaktadır. Bu tip mekânlar arasında kurumsal kimliğe sahip olanlar ise bu tasarım kaygısında bir adım öne çıkmaktadır. Giriş mekânları, kullanıcıların binayı işlevine uygun olarak

deneyimlemeden önce ilk algı noktasında özel olarak tasarlanan ve buna uygun olarak işlevlendirilmiş alanlardır. Bu alanlarda tercih edilen tüm iç mekân öğelerinin binanın geri kalanı ile ilişkili olması kullanıcının binayı somut olarak tanımasını kolaylaştırmaktadır.

Mimari yapı, kullanıcı için fiziksel ve zihinsel tüm öğeleri bir araya getirerek birbiriyle ilişkilendirmektedir (Pallasmaa, 2018). Kullanıcı bir mekâna ilk defa girdiğinde giriş yaptığı mekâna karşı tüm duyularıyla mekânı algılamaya çalışır. Mekânı değerlendirme ve zihinsel olarak çözümleme sürecini başlatan duyular ile algılama durumu genellikle giriş mekânlarında başlamakta ve kullanıcının zihninde güçlü ve kalıcı izler bırakabilmektedir. Bu kalıcılık ve güçlülük ise mekânın duyulara hitap biçiminin başarısı ile doğru orantılıdır. Böylece giriş mekânlarının tasarımı günümüz mekân tasarımlarında oldukça önemlidir.

Görme duyusu; mimarlık ve iç mimarlık mesleğinin estetik kaygı barındıran disiplinler olması nedeniyle hemen hemen tüm mekân tasarımlarında önceliklidir. Bunun beraberinde yapısal malzemelerin ve sonuç ürünün özellikleri nedeniyle tatma duyusu mekân deneyimleme sürecinde doğrudan kullanımına sıkça rastlanan bir duyu değildir. Diğer duyular olan işitme, koklama ve dokunma duyuları genellikle görme duyusu ile birlikte kullanıcıda etkili bir izlenim bırakmaktadır. Ancak yapıların işlevleri ve tasarımcının şahsi kararları neticesinde yapının öncelikli olarak hitap ettiği duyular ve duyular arası aktarımlar günümüzde birçok yapıda karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle mimarlık ve iç mimarlık disiplinini tek bir duyu ile ilişkilendirmek veya duyuları önem ve kullanım yoğunluğu açısından sıralamak doğru değildir. Duyular arası aktarımlar tasarımcının yaptığı tasarım ile gerçekleştirebileceği gibi malzeme, kullanıcı ve kullanıcı algısının özelliklerine bağlı olarak da kendiliğinden meydana gelebilmektedir. Tarihsel mimarlıkta görme duyusundaki bilinçdışı dokunsallık yoğun bir biçimde bulunmaktadır (Pallasmaa, 2018). Bu ve buna benzer duyular arası bilinçdışı aktarımlar günümüz mimarlığında da bulunması gereken, mimari yapıya değer katan önemli unsurlar olarak tanımlanabilmektedir.

Duyular ile iç mekân ilişkisi üç boyutta ele alınabilir. Mekânın işlevsel özelliği nedeniyle duyularla özdeşleşen iç mekânlar, işlevsel bir gereklilik olmamasına rağmen farklı kullanıcılar için farklı duyularla algılanabilen iç mekânlar ve işlevden bağımsız, tasarıma özel duyularla algılanan iç mekânlar olabilir.

İlk boyut; mekânın işlevsel özelliğinden dolayı duyular ile özdeşleşen iç mekânlardır. Örneğin yeme içme mekânlarında koku, temsil mekânlarında işitme duyusu ön plana çıkmaktadır. Yine bir havaalanında yapılan anonslar kullanıcının işitsel duyusuna hitap eder ve bu duyu ile hatırlanmasını

sağlar. Bu tür mekânlarda işlevsel bir gereklilik de olsa mekânın bellekteki izi duyular aracılığı ile sağlanmaktadır.

İkinci boyutta; işlevsel bir gereklilik olmamasına rağmen bir mekân farklı kullanıcılar için farklı duyularla algılanabilir. Kullanıcı bir mekânı belleğinde hangi duyu ile özdeşleştirmiş ve özelleştirmişse işlevinden bağımsız olarak o duyu ile hatırlayabilir. Çocukluğunun geçtiği bir eve yıllar sonra gelen birisi mekânı annesinin yaptığı bir yemek kokusu ile hatırlayabilir. Ya da tam tersi, başka bir mekânda duyumsadığı bir yemek kokusunu çocukluğunun geçtiği ev ile bağdaştırabilir. Oysa bir başka kullanıcı için böyle bir duyu ya da uyarıcı söz konusu olmayabilir. Yani anılarımızı hatırlatan duyular, dolaylı olarak o anın geçtiği mekânı da zihnimizde canlandırabilir.

Üçüncü boyutta ise; işlevden bağımsız, tasarıma özel duyularla algılanan iç mekânlardır. Bu tür tasarımlarda mekân tasarımı yapılırken duyulardan biri veya birkaçı üzerinde özellikle çalışılmakta, mekânın işlevinden bağımsız olarak kullanıcı ile duyular üzerinden bağ kuran özelleşmiş mekânlar yaratmak mümkün olmaktadır. Tasarımcılar, mekânı dolayısıyla mekânın sahibi kurum veya kuruluşu mekân kullanıcısıyla yakınlaştırmak ve tanıdıklık hissini artırmak için duyulara yönelik işlevsel çağrışımlar yapmak yerine, mekânın kimliğini oluşturmak için duyulara yönelik olarak tasarımlar yapabilmektedir. Örneğin kurumsal logolar ve iç mekânda yapılan kurumsal tasarımlar görme duyusuna hitap etmekte aynı işleve sahip diğer kurumlardan ayrılmaktadır. Yine günümüzde mekânlar için özel olarak tasarlanan kokular, donatılar, renkler ve biçimler bu tür tasarım öğeleridir. İşlevden bağımsız olarak tasarlanan ve mekânın kullanıcısına benzer işleve ve biçime sahip diğer mekânlardan daha farklı bir deneyim sunan bu tasarım öğeleri doğrudan duyulara yönelik olarak kurgulanmaktadır.

Görüldüğü gibi, yapının karakterini ve kullanıcının zihnindeki yerini pekiştirmeye yarayan giriş mekânları, duyular dikkate alınarak tasarlandığında etkili olabilmektedir. Bu durumda, tasarım aşamasında detay çözümlemesi ve malzeme seçimleri üzerinde düşünmek ve uygulama aşamasında tasarımdan ödün vermeden projeyi tamamlamak son derece önemlidir. İşte bu tür tasarımlara örnek olarak bir sağlık yapısının giriş mekânı incelenmiştir.

4. İSTANBUL MEMORİAL BAĞÇELİEVLER HASTANESİ GİRİŞ MEKÂNININ DUYULAR ÜZERİNDEN İRDELENMESİ

Çalışmanın konusunu oluşturan kavramların literatürdeki yeri ve birbirleriyle olan ilişkisi değerlendirildiğinde, iç mekânda duyular aracılığı ile mekânın algılanmasına yönelik tasarımlarla işlevden bağımsız duyulara yönelik yapılan tasarımların mümkün olduğu görülmektedir. Bu çalışmada da duyular ile ilişkilendirilmiş tasarımlara yer verilen bir kamusal alan örneği olarak

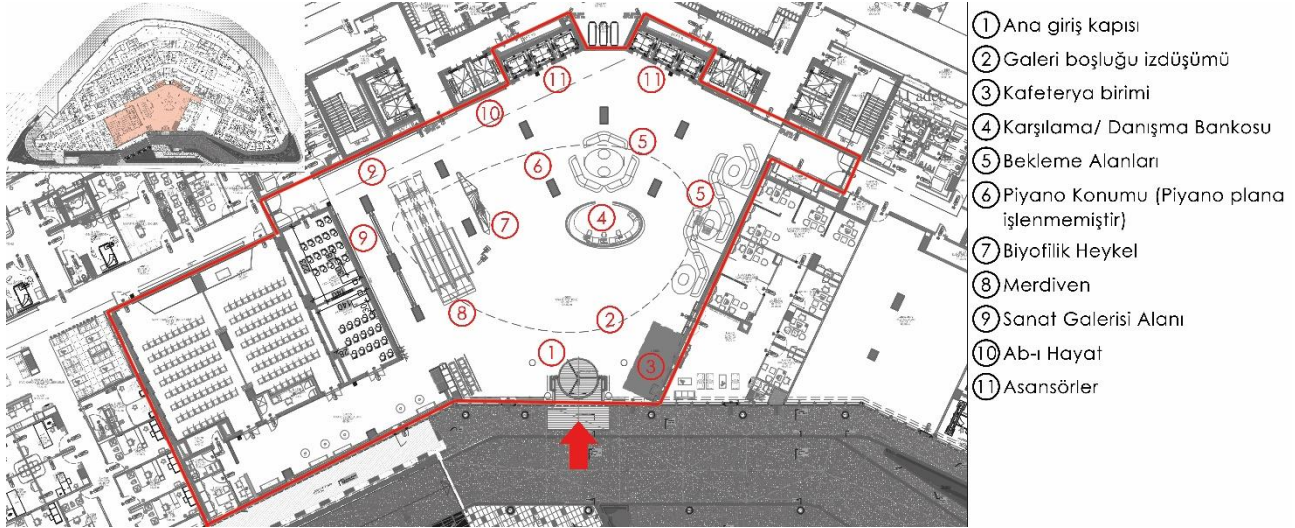
İstanbul Memorial Bahçelievler Hastanesi incelenmektedir. Erbay (2021) biyofilik tasarım açısından aynı hastaneyi incelediği çalışmasında, iç mekândaki tasarım ilkelerinin deneyimlerle yoğun ilişkisini gözlemlemiş doğal ve fiziksel uyaranların yanı sıra duysal uyaranların da etkili olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle çalışmada etkili giriş örneği olarak İstanbul Memorial Bahçelievler Hastanesi irdelenmiştir.

İstanbul Memorial Bahçelievler Hastanesi USGBC (United States Green Building Council-Amerikan Yeşil Binalar Konseyi) tarafından yürütülen sertifikasyon programları arasında en yüksek derecelendirme anlamına gelen, enerji ve çevre dostu tasarımda lider konumdaki kurumlara verilen ve en prestijli yüksek yeşil bina sertifikası olan “LEED Platinum” belgesini dünyada ve Türkiye’de tam donanımlı hastaneler arasında ilk kazanan hastanedir ("Memorial", 2019). Hastanenin tamamı sadece yeşil bina sertifikası için tasarlanmanın ötesinde birçok alanında uzman ekip tarafından özel olarak düşünülüp tasarlanmış birimlere sahip bir hastanedir. Giriş mekânı ise bu amaçla diğer birimleri ile hem ilişkili olup hem de çok daha yoğun duysal göndermeler ile özelleştirilmiş bir tasarıma sahiptir.

İstanbul Memorial Bahçelievler Hastanesi, yeşil hastane konseptiyle tasarlanmış bir ekolojik mimarlık yapısıdır. Memorial Proje Ekibi tarafından hazırlanan mimari projeyi, tasarımcıları yapıyı “zamansız tasarım” olarak nitelendirmektedir (Yüksel, 2018). Yapının ekolojik olması ile hastane işlevini birleştiren nokta ise iç mekân tasarımında yeşilin ve sanatın iyileştirici gücünü kullanma hedefidir. Bu özellik yalnızca çalışma kapsamında incelenecek olan ana giriş mekânı için değil binanın tamamı için geçerli bir tasarım yaklaşımıdır ve konsepti oluşturmaktadır.

Memorial Proje Ekibi iç mekân tasarımı için hastane iç mekân tasarımında uzmanlaşmış olan Zoom/TPU ile iş birliği içerisinde projenin tamamlanmasını sağlamıştır (Ulusoy, 2021). Konsept, hastane yönetmelikleri ve yeşil bina sertifikasyon sistemine ait yönetmeliklerin gerekliliklerini aynı anda sağlamakta olan yapıda konseptin güçlü etkisi, iç ve dış mekânda bol miktarda yeşil alan kullanımı ve canlı bitki kullanımı ile sağlanmaktadır.

Mekânda yapılan ön incelemeler ve gözlemler sonucunda, giriş mekânında yer alan yapı elemanları ve iç mekân donatılarının tümünde kullanıcıların duysalarına hitap eden birçok tasarımsal öge tespit edilmiştir. Bu özellikleri ile çalışma alanı olarak seçilen hastanenin yönetimi ve proje ekibi ile görüşülmüş, alan incelemesi yapılarak, giriş mekânının görme, dokunma, işitme, koklama ve tatma duysalarına nasıl hitap ettiği; konsept, ışık, renk, malzeme, mobilya, sanatsal öğeler, enstalasyonlar ve mekânsal ilişkiler bağlamında ele alınmıştır. Çalışma alanı olarak seçilen giriş mekânına ait kısmi plan Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. İstanbul Memorial Bahçelievler Hastanesi lobi katı ve giriş mekânına ait plan ve kısmi plan (Ulusoy, 2021)

4.1. Görme Duyusu ile İlişkisi

Hastane yönetmelikleri gereği tıbbi işlem gerçekleştirilen ve malzeme seçiminde esneklik tanınmayan mekânlar dışında yapıda doğal malzemelerin kullanılmasına son derece önem verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında giriş mekânının malzeme seçiminde özgür olunan mekânlardan biri olduğunu söylemek mümkündür. Giriş mekânında doğal kaplama malzemelerinden ahşap ve mermer yoğun olarak duvar yüzeyi, zemin ve yer yer tavanda karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra mimari formda ve donatısal boyutta organik formlara sıkça rastlanmaktadır. Giriş alanında yüzeylerin neredeyse tümünde toprak tonları tercih edilmiştir. Tavan yüzeyinde renk ve malzeme açısından genel konsept ile tezat oluşturan beyaza alçıpan malzeme ile yapılmış dekoratif asma tavan uygulamasında rastlanmaktadır. Bu uygulama toprak tonlarındaki mesh tavan panellerine yalnızca çerçeve oluşturmakta olup tavan yüzeyindeki oranı mesh tavan panellerine göre oldukça azdır (Şekil 2).

Şekil 2. İstanbul Memorial Bahçelievler Hastanesi ana girişi malzemeler, formlar ve renkler (Ulusoy, 2019)

Giriş mekânında tercih edilen donatılar genelde yapının yüzeyleri ile uyumlu, taş ve toprak tonlarındadır. Giriş mekânındaki en baskın donatı elemanı olan karşılama/danışma bankosu fiberglas malzemeden üretilmiştir. Banko tamamen organik forma sahip olup özel olarak tasarlanmıştır. Toprak tonlarının hâkim olduğu bankonun yüzey ile olan ilişkisinde renk algısı zemin ve duvar yüzeyleri açısından dengededir.

Giriş mekânında en sık tekrar eden mobilya mekân kullanıcılarının bekleme alanlarında kullandığı oturma elemanlarıdır. Genellikle gri rengin yoğunlukta olduğu, deri kaplamalı ve metal ayaklı modern mobilyalardan oluşan oturma elemanları, bu özellikleri ile mekânın geri kalanı ile uyum içerisinde dirler. Bekleme alanı girişin sağ tarafında konumlandırılmış olup bankonun arkasına kadar uzanmaktadır (Şekil 3). İyileştirici dijital yüzey tasarımı, piyano ve sirkülasyon alanları ile doğrudan bağlantılıdır. Bu alanlarda oturma alanlarını ana sirkülasyondan ayırmak ve zemin yüzeyini yumuşatmak amacıyla halılar kullanılmaktadır.

Şekil 3. Giriş mekânı; ana giriş kapısı, bekleme alanı, banko ve kafeterya ilişkisi ("Memorial", t.y.)

Dekoratif öge olarak tercih edilen sanatsal öğelere yapının genelinde ve özellikle giriş mekânında sıkça rastlanmaktadır. Ana girişte ilk olarak giriş kapısının sol tarafında konumlandırılmış ve konferans salonuyla ilişkilendirilmiş sanat galerisi isimli bölüm dikkat çekmektedir. Duvar yüzeylerine uygulanmış üç boyutlu yüzey çalışması ve işlevlendirilmiş bölücü elemanlardan oluşan sergi yüzeylerine sahip olan galeri alanı görsel sanatlar alanındaki eserlerin sergilenmesine uygun biçimde tasarlanmıştır. Bu alanda ikinci olarak karşılama bankosunun sol tarafında konumlandırılmış olan biyofilik heykel bulunmaktadır. Ödüllü bir eser olan heykel, özel sipariş üzerine binanın tasarım anlayışıyla birebir örtüşecek biçimde yapıya özel olarak yeniden uyarlanmıştır. Giriş alanındaki üçüncü sanat ögesi ise; iyileştirici dijital yüzey tasarımıdır. Bu yüzey tamamen teknolojik bir alt yapıya sahip olup dijital yüzeyde gösterilmek üzere tasarlanmış olan görseller hastane konsepti ile örtüşen özel olarak hazırlanmış hareketli doğa manzaraları içermektedir. Üç katlık geniş galeri

boşluğu boyunca devam eden tasarım, Ab-1 Hayat olarak adlandırılmaktadır. Doğanın iyileştirici gücünü ifade eden ve bu imkânı kullanıcılara giriş mekânından başlayarak sunan tasarımın mekân kullanıcılarında psikolojik olarak pozitif etkiler yaratması hedeflenmiş olup kullanıcılardan olumlu dönüşler alınmıştır. Yüzeyde birden fazla içerik sunulmaktadır. Ana girişteki son sanatsal öge ise hem işitsel hem de görsel olarak duylara hitap eden piyanodur. Biyofilik heykel tasarımı ile görsel ilişkisi bulunan piyano karşılama bankosunun hemen arkasında bulunmaktadır (Şekil 4).

Şekil 4. Giriş mekânı; sanat galerisi, merdiven, biyofilik heykel, dijital sanat, piyano ve banko ilişkisi ("Memorial", t.y.).

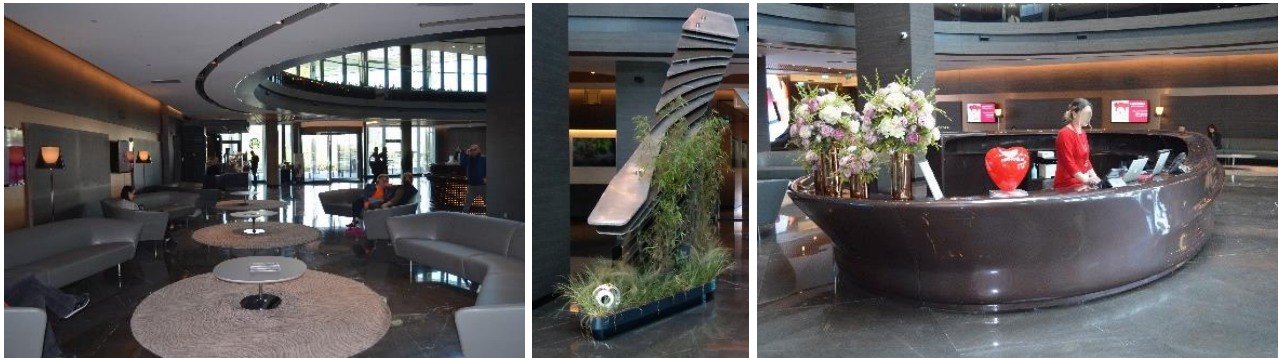
Giriş mekânı sahip olduğu sirkülasyon alanının genişliği nedeniyle birçok mekân ile doğrudan bağlantılıdır. Görsel ve fiziksel bağların çok fazla olduğu giriş mekânında en geniş çaplı ilişki galeri boşluğu ile sağlanmaktadır. Girişin hemen üzerinde oldukça büyük bir alanı kaplayan boşluk, girişin üzerindeki iki kat boyunca devam etmekte ve üç katın sirkülasyon alanlarını doğrudan ilişkilendirmektedir. Bu alanlarda benzer işlevli mekânların benzer yüzeyleri veya devamlılık gerektiren tekrarlarla kaplamalar, bariyerler, parapetler, dijital yüzeyler, donatılar ve malzemeler giriş ile aynı olacak şekilde kullanılmaktadır. Giriş alanındaki dijital ekranlarda yer verilen Ab-1 Hayat isimli iyileştirici yüzey tasarımında kullanılan doğa görselleri ile ilişkilendirilebilecek 3D cam görselleştirmeler ve konseptte yönelik olarak hazırlanan tablolar bulunmaktadır. Giriş alanında yer alan karşılama/danışma bankosunun daha küçük boyutlu olanı hastane yapısının diğer girişinde de yer almaktadır. Poliklinik biriminin bekleme alanlarında, duvar yüzeylerinde, oturma donatılarının malzemelerinde ve biçimlerinde giriş alanındaki kararlara benzer kararlara rastlanmaktadır.

Giriş mekânının geneline yayılmış olan konsept ile ilişkili renk seçimleri ve bitkilendirme, mevcut donatı ve yüzey kaplamalarındaki estetik kaygı ve dekoratif öğelerin tümü görme duyusuna hitap etmektedir. Sanat öğelerinden sanat galerisi ve heykel, piyano, özel tasarlanmış olan karşılama/danışma bankosu, tavan tasarımı, aydınlatma tasarımları, plan çözümlemesi ve

yönlendirme tabelaları insanların görme duyuları ile algılanmaktadır. Giriş mekânında genişliğinden maksimum düzeyde faydalanılmakta olup yapay aydınlatmalar hem görsel kirliliğe yol açmamak adına hem de enerji etkin tasarım yaklaşımını desteklemek için optimum düzeyde tutulmuştur. Bu açıdan değerlendirildiğinde görme duyusuna hitap eden donanımların giriş mekânının geneline homojen olarak yayıldığını söylemek mümkündür.

4.2. Dokunma Duyusu ile İlişkisi

Giriş mekânında yapı yüzeylerinde tercih edilen malzeme yüzeylerin büyük bir bölümü parlak ve pürüzsüzdür. Bu açıdan dokunma duyusunu yormayan yüzeylerin oluşturulduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu yüzeylerin büyük bölümünde birden fazla malzeme kullanılarak dokular arası farkların hissedilmesi sağlanmıştır. Yüzeyler arasındaki dokusal farklar birbirleriyle uyum sağlayan renk farklılıkları ile görme yoluyla da hissedilebilir hale getirilmiştir. Farklı işlevli donatılar ve yüzeylerde farklı malzemelerin kullanıldığı ve bu farklı malzemelerin dokunma duyusu ile algılanabilir olduğu tespit edilmiştir. Bekleme salonu koltuklarında kullanılan tekstil, yerde kullanılan halı, giriş bankosunun kaygan yüzeyi ve malzeme açısından farklılaşarak özelleşen biyofilik heykel de malzemeleri ile mekân kullanıcılarının dokunma duyularına hitap etmektedir (Şekil 5).

Şekil 5. İstanbul Memorial Bahçelievler Hastanesi bekleme alanı donatılar, biyofilik heykel ve karşılama/danışma bankosu (Erbay, 2019; Ulusoy, 2019)

4.3. İşitme Duyusu ile İlişkisi

Giriş mekânında işitme duyusuna yönelik en güçlü algı piyano ile sağlanmıştır. Günün farklı saatlerinde seçilen besteleri kendi kendine çalan piyano, mekân kullanıcıları tarafından da çalınabilmektedir. Piyanonun iki şekilde kullanılabilmesi, hem kullanıcıların mekânı işitsel olarak deneyimleme biçimlerine katkı sağlamakta hem de mekânın deneyimlenmesine imkân vermektedir. Mekânda tavan ve duvar yüzeylerinde akustik kaygılar ile tercih edilen malzeme ve tasarımlar mekânın işitme duyusuna olan ilişkisini olumlu yönde etkilemek amacıyla tasarlanmıştır. Bir başka işitsel duyu giriş mekânında galeri boşluğunca devam eden dijital sanat Ab-1 Hayat içinde özel olarak

tasarlanan müziktir. Döngüsünü üç dakikada tamamlayan beste, içinde suyun akışkanlığını hissettiren doğal sesleri de içermektedir (Şekil 6). Giriş salonunda bekleyen ya da yanından geçen kullanıcılar için son derece dikkat çekici ve sakinleştirici etkisi rahatlıkla gözlemlenebilmektedir. İşitme duyusunu etkilemeye yönelik yapılan uygulamaların tümünün mekânda görme duyusu açısından tehdit yaratmayacak biçimde kurgulandığı gözlemlenmektedir.

Şekil 6. Giriş mekânından Ab-ı Hayat, Ab-ı Hayat'tan detay ve piyano (Erbay, 2019; Ulusoy, 2019)

4.4. Koklama Duyusu ile İlişkisi

Genellikle mekân tasarımlarına görme, işitme ve dokunma duyularına oranla daha az dâhil edilen koklama duyusu İstanbul Memorial Bahçelievler hastanesi için giriş mekânı kokusu ile ön plana çıkmaktadır. Günümüzde kurumsallaşmış olan marka ve firmaların sıkça tercih ettiği kurumsal koku tasarımları alışıldık bir konumdur. Ancak İstanbul Memorial Bahçelievler Hastanesi'nin bir özelliği olarak yapının giriş mekânında tercih edilen koku Memorial Sağlık Grubu'na ait hastaneler için ortak olarak kullanılan bir koku değildir. Bu koku, yalnızca İstanbul Memorial Bahçelievler Hastanesi için giriş mekânında kullanılmak üzere konsept ile uyumlu olması hedeflenerek tasarlanmıştır. Koku tasarımının varlığı herhangi bir görselleştirme yöntemi ile ifade edilememekle birlikte mekânın kokusu kullanıcılar tarafından deneyimlendiğinde görsel, işitsel, dokunsal ve tatsal veriler ile ilişkilendirilerek bellekte yer etmektedir. Mekânda kullanılan kokuya başka bir mekânda rastlamak mümkün olmayacağı için koku farklı ortam veya koşullarda İstanbul Memorial Bahçelievler hastanesini anımsatma görevinden çok, mekâna tekrar geldiğinde önceki deneyimleri ve mekâna dair kullanıcının belleğindeki anıları anımsatma görevi görmektedir.

Giriş mekânında sağ tarafta bekleme alanı ile ilişkilendirilmiş bir büfe alanı bulunmaktadır. Bu alanda sıcak/soğuk içecekler ve atıştırmalıklar yer almaktadır (bkz. Şekil 3). Giriş mekânı bu bölümden

yayılan kokular ile de kullanıcının algısında ilişkilendirilebilmektedir. Son olarak hastane girişinde yer alan canlı bitkiler ile koku duyusu da uyarılabilmektedir.

4.5. Tatma Duyusu ile İlişkisi

Mimaride yapılar için çok tercih edilmeyen tatma duyusuna yönelik bir tasarım, İstanbul Bahçelievler Memorial Hastanesi'nin fiziki yapısında da bulunmamaktadır. Ancak iç mekânda giriş alanında ve yapının geri kalanlarında farklı birimlerde sıkça rastlanılan büfe ve kafeteryalar kullanıcıların mekânı tatma duyusu ile deneyimleme imkânı sunmaktadır. Kullanıcı deneyimleri ve diğer duyuların yaptığı aktarımlar farklı kullanıcılar için farklı oral deneyimler ile ilişkilendirilebilmektedir. Çalışma kapsamında incelenen verilerde böyle bir bulguya rastlanmamış, yapılan görüşmelerde de yapının tasarımcıları tarafından bu amaç ile uygulanmış bir tasarımdan söz edilmemiştir. Dolayısıyla tatma duyusu ile kullanıcının belleğinde mekâna ait iz bırakacak bir tasarımsal öge bulunmamaktadır. Yapının bir sağlık yapısı olması nedeniyle, işlevinden kaynaklı olarak tatma duyusuna yönelik bir tasarım yapılmadığı düşünülmektedir.

İstanbul Bahçelievler Memorial Hastanesi'nin beş duyu organı ve tasarımsal deneyimlerle ilişkisinin irdelendiği bu bölümde tatma duyusu hariç diğer tüm duyulara hitap eden tasarımların bulunduğu gözlemlenmiştir. Bütün duyular toplu olarak değerlendirildiğinde giriş mekânının büyük bir boşluk içinde tasarlandığından üst katların galerilerinden de bu boşluk rahatlıkla algılanmaktadır. Bu nedenle sadece giriş mekânında değil yapının bütününde yer alan tasarımsal deneyimler duyularla ilişkilendirilebilir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İç mekânda duyular üzerine yapılan bu çalışmada İstanbul Bahçelievler Memorial Hastanesi'nin giriş mekânı örneklem olarak incelenmiştir. Alan çalışmasında elde edilen veriler iki açıdan değerlendirilebilir. Bunlardan ilki literatür taramasında kabul edilen ve üç boyutta ele alınan duyular ve iç mekân ilişkisidir. İkincisi ise bu ilişkinin kuruluş biçimidir. Yani tasarımsal olarak karşılığıdır.

İlk değerlendirme sonucu; duyular ve iç mekân ilişkisinin güçlendirilmesine yönelik çıkarımlardır. Alan çalışmasında ve literatür taramasında karşılaşılan veriler göz önünde bulundurulduğunda iç mekân ve duyu ilişkisinin üç şekilde gerçekleşebildiği görülmektedir. Birincisi: Mekân, işlevsel olarak duyulara hitap edebilir. İkincisi: Mekân, bellekteki izi nedeniyle duyular yolu ile hatırlanabilir. Üçüncüsü: İşlevden bağımsız olarak mekân, duyulara hitap edecek şekilde tasarlanabilir. Bu tür mekânlara örnekler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

İç Mekânın Duyularla Algılanmasına Ait Örnekler

İç Mekân ve Duyu	Örnek
İşlevsel duyu ile algılanan mekân	Restoran (koklama/tatma), fırın (koklama/tatma), pastane (koklama/tatma), hastane (koklama), sinema (işitme), tiyatro (işitme), havaalanı (işitme), vb.
Bellekteki duyu ile algılanan mekân	Mekânda algılanan bellekteki duyular ya da duyularla algılan bellekteki mekân (ev, okul, vb.)
Tasarımsal duyu ile algılanan mekân	Tasarım yolu ile iken kullanıcının duyularına hitap eden, duyuları harekete geçiren ve bu sayede mekânın bellekte iz bırakmasını sağlayan tasarımları içeren mekânlar (Kurumsal logolar, kurumsal iç mekân tasarımları, özel koku tasarımı, özel donatılar, sanat eserleri, enstalasyonlar, vb.)

Bu açıdan değerlendirildiğinde örneklem alanının işlevsel ve tasarımsal duyu ile ilişkisinin güçlü bir şekilde kurulduğunu söylemek mümkündür. İşlevsel duyu olarak görme, dokunma, işitme ve koklama duyularının direkt olarak hastane işlevi ile ilişkisi kurulmasa da tasarımsal duyu aracılığı ile mekânın bellekte kalmasını sağlayacak tasarımların bulunduğu görülmektedir. Bellekte duyu ile algılanan mekân özelinde hastane işlevinin ambulans sesi (işitme), hastaların ya da hasta yakınlarının endişeli bekleyişleri (görme ve dokunma) ya da bağırırları (işitme), keskin ilaç kokusu (koklama) gibi duyularla hatırlanmaması için özen gösterildiği, bunların yerine işlevsel ve tasarımsal duyu ile algılanan bir mekân yaratma çabası görülmektedir.

İkinci değerlendirme sunucu ise; duyulara yönelik tasarımların iç mekândaki uygulama biçimlerinin neler olabileceğine yönelik çıkarımlardır. Bu sonuçlar literatürde yer alan mekân ve duyu arasındaki ilişkiye dair bilgileri ve alan çalışmasında gözlemlenen uygulama biçimlerini temel alarak hem teoride hem de pratikte elde edilen verileri içermektedir (Tablo 2).

Tablo 2

Duyular ve İç Mekândaki Uygulama Biçimleri

Duyular	İç Mekândaki Uygulama Biçimleri
Görme Duyusu	Renk, ışık, doku, malzeme, yüzey tasarımı, yönlendirme levhaları, tavan tasarımı, aydınlatma tasarımı, döşeme, duvar, form, sanat, enstalasyon, vb.
Dokunma Duyusu	Renk, doku, malzeme, tekstil, halı, bitki, sanat, vb.
İşitme Duyusu	Müzik, görsel müzikli enstalasyonlar, enstrümanlar, canlı performanslar, anonslar, vb.
Koklama Duyusu	Koku tasarımı, bitki, içecek ve yiyecek, vb.
Tatma Duyusu	İçecek ve yiyecek, vb.

Bu açıdan değerlendirildiğinde de örneklem alanında tatma duyusu hariç diğer tüm duyulara hitap eden tasarımsal deneyimlerin oldukça yoğun kullanıldığını söylemek mümkündür. Duyuların iç mekândaki uygulama biçimlerinin işlevsel ve tasarımsal duyu ile algılanan bir mekân yaratmada nasıl kullanılabileceğine iyi bir örnek teşkil eden İstanbul Bahçelievler Memorial Hastanesi'nin giriş mekânı, özellikle yaygın olarak bellekte yer eden hastane algısı üzerinde önemli bir deneyim yaşatmaktadır.

Görüldüğü gibi bir yapının insan mekân ilişkisini başarılı bir şekilde kurabilmesi, kullanıcının belleğinde yer etmesi ve mekânsal özellikleri ile ön plana çıkan yapılar arasına girmesi için tasarımın duyularla ilişki kurması gereklidir. Bu açıdan mekânın kamusal veya özel olması gözetilmeksizin tüm kullanıcıların yapının kendisi ile ilgili olmayan işlevlerinden bağımsız olarak kullandığı ve yapıyı tanıdığı mekân olarak giriş mekânları en önemli bağ kurma mekânıdır. Bu amaçla kamusal alanlar arasında insan psikolojisinin önemsendiği en geniş kullanıcı kitlesine sahip yapı türlerinden biri olan sağlık yapıları arasından seçilen İstanbul Memorial Bahçelievler Hastanesi giriş mekânı, duyular açısından incelenmiştir. Giriş mekânının yapı ve yeşil bina konsepti ile uyumlu olarak tasarlandığı ve mekânlarda duyulara göndermeler yapılarak kalıcılık kazandırıldığı gözlemlenmiştir. Çalışma kapsamında duyular; konsept, ışık, renk, malzeme, donatılar, mobilya, sanat öğeleri, enstalasyonlar, kurumsal kimlik öğeleri, güvenlik elemanları, yönlendirme elemanları üzerinden değerlendirilmiş ve genel sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak, iç mekân tasarımı yapılırken birden fazla duyuya hitap etme ihtimali oldukça yüksektir. Ancak hangi duyuya hitap edeceği konusunda tasarımcı tasarımını özelleştirebilir. Duyulara yönelik olarak yapılan tasarımlar kullanıcı üzerinde olumlu bir psikolojik etki sağlamanın yanı sıra estetik bir algı uyandırmak, gizlemek, bütünlük sağlamak veya pekiştirmek gibi amaçlara hizmet edebilmektedir. Ayrıca mekânı duyularla deneyimlerken, bellekte yer etmesi ve bu özellikleri ile hatırlanması da tasarım amaçlarından biridir. Bu sayede kullanıcı kalıplaşmış algı duyularının dışına çıkarak mekânı deneyimleme şansı elde edebilir ve mekân ile ilişki kurabilir. İç mekân tasarımı yapılırken duyuları merkeze alan tasarım yaklaşımlarının bu anlamda her zaman bir adım önde olduğu söylenebilir.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Bu çalışma İstanbul Memorial Bahçelievler Hastanesi Yönetiminin bilgisi dâhilinde, Memorial Proje Grup Müdürü Mimar Fulden Baran Toz'un eşliğinde ve gözetiminde yapılan alan ziyaretleri ve fotoğraf çekimleri doğrultusunda, tasarım ekibi ile konu hakkında görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Çalışma, 5. European Conference on Science, Art and Culture (ECSAC)'da sunulmuştur. Makalede,

ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Çalışmada Etik Kurul izni gerekmemiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyan Özeti

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan etmektedirler.

KAYNAKÇA

- Akcan, E. (1994). Sanatın ve Mimarlığın Görelî Özerkliği / Özgürlüğü Üzerine. *Mimarlık*, 32(2), 21-22. Erişim Adresi: <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/428/6147.pdf>
- Aksoy, E. (1972). Mimarlık Anlayışları ile İnsan İhtiyaçları Arasındaki İlişkiler. *Mimarlık*, 10(8), 24-25. Erişim Adresi: <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/422/6615.pdf>
- Akyüz, Ş. (2019). Listelist. Erişim Adresi: <https://listelist.com/wabi-sabi-nedir/>
- Arcan, E. F. ve Evcı, F. (1987). *Mimari Tasarıma Yaklaşım 1 Bina Bilgisi Çalışmaları*. İstanbul: İstanbul Yıldız Üniversitesi Yayınları.
- Aslan Dinçay, D. (2019). İç Mekana Taşındığı Anlam İle Doğal Taş. *Natura*. Erişim Adresi: <http://www.naturadergi.com/anasayfa/ic-mekana-tasidigi-anlam-ile-dogal-tas/>
- Aydınlı, S. (2015). Meslek Etiği. *Mimarlık*(384). Erişim Adresi: <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=398&RecID=3700>
- Çakır, O. (2012). Kamusal Mekân. *Mimarlık*(367). Erişim Adresi: <http://mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=381&RecID=2996>
- Ellialtıoğlu, B. (2007). *Mekanda Kişiselleşme ve Kendileme*. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Erarslan, A. (2014). Mimaride Anlam; Yapıdaki "Sembolik Dil" üzerine bir değerlendirme. *Tasarım+Kuram*, 10(18), 18-35. Erişim Adresi: <https://www.tasarimkuram.com/TR/jvi.aspx?un=DTJ-29974&volume=10&issue=18>
- Erbay, M. (2019). Kişisel fotoğraf arşivi
- Erbay, M. (2021). İç Mekânda Biyofilik Tasarım ve Uygulama Alanı Olarak Bir Sağlık Yapısı: Memorial Bahçelievler Hastanesi. *Mimarlık ve Yaşam*, 6(2), 529-551. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/my/issue/64389>
- Erkan Yazıcı, Y. ve Çakıcı Alp, N. (2017). Duyuların Mekânsal Deneyimleri Şekillendirmesi: Sagrada Familia Kilisesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Art-e Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 10(19), 55-77. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduarte>
- Erkmen, A. (2019). *Mimarizm Mimarlık ve Tasarım Yayın Platformu*. Erişim Adresi: https://www.mimarizm.com/mimarlik-ofisleri/mimaristudio_130199

- Eroğlu, F. (2018). *İşitme Duyusunun İç Mekan Bağlılığının Artırılmasına Yönelik Kullanımı*. (Yüksek Lisans Tezi) Erişim adresi: <https://polen.itu.edu.tr/handle/11527/18080>
- Feng Şui. (2021, 15 Eylül). *Vikipedi* içinde. Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Feng_%C5%9Eui
- Gezgin, S. ve İralı, A. (2017). *Gelişen Teknoloji Değişen Mekan*. İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Gombrich, E. (1983). Hegel ve Sanat Tarihi. *Mimarlık*, 21(7), 22-27. Erişim Adresi: <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/489/7181.pdf>
- Gümü, İ. (2019). Duyular Mimarlığı ve Zumthor. *Yapı*(449). Erişim Adresi: <https://yapidergisi.com/duyular-mimarligi-ve-zumthor/>
- Günel, B. (2006). *İnsan-Mekan İletişim Modeli Bağlamında Konutta Psiko-sosyal Kalitenin İrdelenmesi*. (Doktora Tezi) Erişim adresi: <https://polen.itu.edu.tr/handle/11527/8502>
- Hasol, D. (2012). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü* (12. b.). İstanbul: Yem Yayın.
- Koyuncu, E. (2012). *Feng Shui Pusula İçinizde* (1. b.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Lefebvre, H. (2008). *The Production of Space*. London, Blackwell Publishing.
- Memorial. (2019). Erişim Adresi: <https://www.memorial.com.tr/>
- Memorial. (t.y.). Erişim Adresi: <https://sanalgezinti.com/yeni/memorial/bahcelievler/index.html>
- Nalbantoğlu, H. (1997). Teknoloji Sorununa Bazı Felsefi Yaklaşımlar Üzerine. *Mimarlık*, 35(4), 24-31. Erişim Adresi: <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/506/7426.pdf>
- Öymen Gür, Ş. (1998). Eleştirel Yorumlarda Mimari Kavramlar-2. *Yapı*(197), 65-80.
- Özel, M. (2017). Zumthor Mimarlığında Kutu Fikri. *Mimarlık*(398). Erişim Adresi: <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=412&RecID=4314#>
- Pallasmaa, J. (2018). *Tenin Gözleri: Mimarlık ve Duyular* (4.b.). İstanbul: YEM Yayınları.
- Roth, L. (2006). *Mimarlığın Öyküsü*. (Ö. Erduran, Çev.) İstanbul: Kabalcı.
- Salvan, S. (1999). *Architectural Theories of Design* (3.b.). Quezon City: JMC Press.
- Sennett, R. (1999). Dokunma Duyusu. *Mimarlık*, 37(5), 7-10. Erişim Adresi: <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/534/7868.pdf>
- Şenkal Sezer, F. (2015). Kullanıcı Memnuniyetinin Konfor Koşulları Açısından Değerlendirilmesi: Bir Eğitim Binası Örneği. *Trakya University Journal of Engineering Sciences*, 16(1), 11-19. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tujes/issue/21550>
- Taşçı, H. (2014). *Bir Hayat Tarzı Olarak Şehir, Mekan, Meydan* (1.b.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Ulusoy, S. (2019). Kişisel fotoğraf arşivi
- Ulusoy, S. (2021). *Üst yüzey kaplamaları özelinde iç mekân yapısal detayları üzerine bir sınıflandırma önerisi*. (Yüksek Lisans Tezi) Erişim adresi: <https://www.ktu.edu.tr/fbeicmimarlik-tgyukseklisanst3857>

Yüksel, H. Z. (2018). Memorial Bahçelievler Hastanesi Zoom / TPU Mimarlık. *Natura*, 100-107
Erişim Adresi: <http://www.naturadergi.com/online-dergi/eski-yayinlar-old-magazines/>.

